

به نام خدا

## گزارش سخنرانی علمی

« پژوهش مولد و ماندگار: مقدمه‌ای بر چیستی، چرایی و چگونگی در علوم اطلاعات »

سخنران: دکتر مریم نظری

تاریخ برگزاری: ۱۳۹۱/۰۹/۱

برگزارکنندگان: انجمن علمی مدیریت اطلاعات ایران و

پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

مکان: پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

تدوین: معصومه سادات کشفی

آذرماه ۱۳۹۱

## ۱. مقدمه

گزارش حاضر به معرفی اولین سخنرانی انجمن علمی مدیریت اطلاعات ایران و ششمین سخنرانی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران در سال ۱۳۹۱ می‌پردازد. این سخنرانی با همکاری پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران و از سوی سرکار خانم دکتر مریم نظری برگزار شد. در انتها نیز نتایج تحلیل کاربرگه‌های ارزشیابی شرکت‌کنندگان ارائه می‌شود.

## الف. معرفی

ششمین سخنرانی علمی پژوهشگاه با عنوان «پژوهش مولد و ماندگار: مقدمه‌ای بر چیستی، چرایی و چگونگی در علوم اطلاعات» و سخنرانی خانم دکتر مریم نظری، استاد مدعو دانشگاه تهران در روز چهارشنبه ۹۱/۹/۱ ساعت ۱۴ تا ۱۶ در تالار اجتماعات پژوهشگاه برگزار شد. در این گزارش، خلاصه‌ای از سخنرانی به همراه نتایج تحلیل کاربرگه‌های ارزیابی شرکت‌کنندگان ارائه می‌شود.

## ب. خلاصه سخنرانی

ویژگی‌های پژوهش مولد و ماندگار، به طور خلاصه شامل موارد زیر هستند:

۱. در بافت و موضوعی مشخص، دانش، دیدگاه یا راهکار نویی تولید می‌کند.
۲. محصول آن برای پژوهشگر نان و نام می‌آورد.
۳. به رفاه، شادی و یا سلامتی جامعه می‌افزاید.

هر آنچه هستیم، انعکاس باورهایمان است که از پاسخ به سه پرسش؛ از کجا آمده‌ام؟ آمدنم بهر چه بود؟ به کجا می‌روم؟ به دست آورده‌ایم و از دستش نداده‌ایم.

## از کجا آمده‌ام؟ ... زیربنای فلسفی پژوهش مولد و ماندگار

- از خدا به خدا (به شرط تجربه «خداگونه شدن»)
- تجربه «بودن» = بهترین‌های خود را ارائه دادن = «خلاقیت»
- تجربه «خلاقیت» از طریق پرداختن به چیزی است که عاشق آن هستیم.
- اگر نه؟ بزرگ‌نمایی ابعاد مثبت، تغییر از طریق «یادگیری»
- موتورهای اصلی حرکت «یادگیری واقعی» عشق و نیاز هستند.
- تنوع در سبکهای یادگیری، و نظام دانشی و ارزشی افراد: نیاز به ایجاد توانمندی «ژرف اندیشیدن» و «درست پرسیدن» در بافت خواسته‌ها و نیازهای افراد
- تخصص سواد اطلاعاتی + دانش علمی و عملی پژوهش استقرایی
- در دسترس قرار دادن تجربه «خلاقیت» از طریق ایجاد توانمندیهای «یادگیری نحوه یادگیری» در افراد
- ابزار  $3 \times 3$  سازه‌ای پژوهش مولد و ماندگار با رویکرد «یادگیری نحوه یادگیری پژوهش»

## از درگیری تا آشتی پارادایمی: شکل‌گیری پایه‌های نظری پژوهش مولد و ماندگار مراحل:

- مسئله رصدی و مسئله بندی
- طراحی پروتکل پژوهش
- اجرای پژوهش
- ارائه یافته‌ها و دستاوردها
- تجاری‌سازی و تاثیر

### طرحی از یک پژوهش اکتشافی طولی:

**مسئله:** چه عناصری باعث تجربه رنج در پژوهشگر و عقیمی در پژوهش میشوند؟

**بافت پژوهش:** مراحل مختلف پژوهش با تاکید بر تجربه پژوهش در کشورهای در حال توسعه

**طراحی:** موردپژوهی اکتشافی طولی مورد: ایده‌های پژوهش و محصولات پژوهشی؛ واحد تحلیل: رفتار پژوهش(خود و دیگران)

**داده:** چستی، چرایی و چگونگی پژوهش

**تحلیل:** چستی، چرایی و چگونگی پژوهش مولد و ماندگار/ غیرمولد و فراموش شده

**خروجی:** مدل پژوهش مولد و ماندگار توسعه‌های/ تکاملی

**پیشنهاد:** استفاده از مدل به عنوان چارچوبی نظری برای مطالعه فرایند پژوهش در کشور (در بافت رشته‌های مختلف، از منظر دست‌اندرکاران مختلف پژوهش: دانشجو، استاد، ناظر، داور...)

### مسئله رصدی و مسئله بندی

- مسئله پژوهش یا اثبات فرضیه‌های غیربومی؟
- موضوعات وارداتی
- خوب که چی؟
- مسئله‌بندی سطحی
- از پرسش ذهنی تا پرسش کلیشه‌ای
- بنای غیرمولد

### طراحی پروتکل پژوهش

- استفاده از ابزارها و روشهای پژوهش غیرمولد: تست، نه تولید فرضیه!
- ابزارهای غیرمولد: تعامل شهرام، سکینه و پریسا با جیم و جک و مایکل.
- روشهای غیرمولد: سخن ناآشنا، به رخ کشیدن دانشمان به رخ پاسخگو، دوباره‌خوانی مدلها و نظریه‌های جیم و جک و مایکل و ثبت بازخوانیهای شهرام، سکینه و پریسا از کتابها و منابع ترجمه شده درباره این نظریه‌ها.
- روش زدگی: خلاقیت‌کشی در طرح مسئله، ترس از چارچوب شکنی، ندانستن قواعد!

### اجرای پژوهش

- حذف حلقه بافت: در سطح فرضیه، تعاریف عملیاتی، ابزارسازی، برقراری ارتباط با منبع داده
- عدد و رقم: چندتا حرف جیم، جک و مایکل رو تایید کردند؟
- نداشتن قدرت مانور در تحلیل یافته‌ها بی ربط یا کم ربط بودن یافته‌ها با واقعیت پدیده در بافت پژوهش

- تحلیل سرسری: گزارش چستی یافته‌ها نه چرایی آنها در بافت پژوهش
- داوری سطحی: گیردادن به ارقام؛ نه به چرایی انتخابها و چستی مسئله پژوهش در بافت پژوهش
- یافته‌های ناآشنا در بافت پژوهش: تولید توهم نه انعکاس واقعیت
- جدایی پژوهش و عمل: «چرایی پژوهش»

### ارائه یافته‌ها و دستاوردها:

- تکرار گفته‌ها و نوشته‌ها: نداشتن دانش، دیدگاه یا راهکاری نو برای ارائه؛ تولید نکردن دانش موضوعی یا روش شناختی در بافت پژوهش
- بی‌زمینه ماندن یافته‌ها: چون ضرورت موضوع در بافت پژوهش توجیه نشده است و «خوب که چی» آن در بافت پژوهش نامعلوم است.
- کاربرد نظری و عملی کم: مبنای نظری غیربومی، بیگانگی دستاورد در بافت
- مدل‌های انتزاعی که بر پایه فرضیه‌ای غیربومی بنیانگذاری شده و براساس دانش کلاسیک/کتابی پاسخگو ساخته شده‌اند.

### تجاری‌سازی و تاثیر:

- نداشتن بازار و مخاطب منتظر: عدم توجیه ضرورت پژوهش در بافت مورد نظر
- نداشتن چیزی برای عرضه: کلیشه‌ای انجام دادن پژوهش، به دست نیاوردن دانش و مهارت‌های عملی مورد نیاز بازار
- کوتاه پریدن در نشر و تاثیر: نداشتن دانش موضوعی یا روش شناختی نو؛ نداشتن توانایی دیدن و نمایاندن نویی
- همیشه اول راه ماندن: دانستن چگونگی تبدیل داشته‌ها و دستاوردها به چیزی با ارزش
- از دست دادن اعتماد به نفس: یقه دیگران را گرفتن ناامیدی و شروعی تکراری، نداشتن درکی درست از ماهیت پژوهش و ملزومات آن.

### تولد پژوهش مولد و ماندگار:

از چستی، چرایی، و چگونگی تا ارزیابی آزموده شده‌ها

### چستی؟ مولد و ماندگار:

**مولد است:** دانش، بینش یا راهکار نو تولید می‌کند. پژوهشگر صاحب نظر و مولد تولید می‌کند (ذهنیته راه‌حل‌گرا). ثمره آن برای پژوهشگر نام و نان می‌آورد.

**ماندگار است:** به مسائل واقعی می‌ردازد و تصویری شفاف از تاثیر و کاربرد نتایج پژوهش ارائه می‌دهد. با اشتیاق و کنجکاوی هدایت می‌شود. ثمره آن به نوعی به بهبود شادی، رفاه و سلامت جامعه/مخاطبان آن می‌انجامد. با سه عنصر عشق، مد، و چشم‌انداز آغاز و هدایت می‌شود.

### چرایی؟ بودن و ماندن:

- **بودن** (لذت بردن، حس مفید بودن، داشتن حرفی نو برای گفتن، آبروسازی/ اعتبارسازی حرفه‌ای/ اعتماد به نفس‌سازی)
- **ماندن** (ارضای غریزه ماندگاری، یاد نیک)
- **امنیت** (آینده شغلی روشن، سرمایه‌گذاری دانشی، کارنامه درخشانتر)
- **بقا** (جلوگیری از احساس گناه، شغلی دست و پا کردن)

## چگونگی؟ طراحی:

### - مسئله رصدی و مسئله بندی:

- اهمیت موضوع و ابعاد و منظرهای مختلف آن
- ضرورت در بافت
- بکری اسکلت بندی مسئله، طرح پرسش و هدف
- کاربرد / تاثیر

### توسعه چارچوب نظری

- پاسخهای احتمالی به پرسش و دسته بندی
- تعیین ابعاد و تعریف عملیاتی موضوع امکان سنجی
- خاص کردن موضوع؟

### طراحی پروتکل

- طراحی پرسشهای عملیاتی به زبان منبع داده
- انتخاب / طراحی روش (های) گردآوری داده

### تصویرسازی خروجی ها و تاثیر آنها

- موضوع، موضوع در بافت
- روش

## چگونگی؟ اجرا:

### ورود به بافت

- هماهنگی و احترام به منبع داده
- کنکاش به زبان منبع داده
- با اشتیاق دریافت کردن

### گردآوری و تحلیل داده

- فرصت طلبی و انعطاف در تغییر پرسش، روش، ابزار
- پرسش داده در دل پرسش پژوهش
- مدیریت آینده نگرانه داده
- الگویابی، دسته بندی، تفسیر
- بازنگری شکل ارائه

### نگارش یافته ها

- پرسش یافته ها در دل پرسش پژوهش
- پرسش یافته ها در دل وعده های پژوهش

## چگونگی؟ ارائه:

### دسته بندی دستاوردها براساس بکری و کاربرد

- دانش موضوعی
- دانش روش شناختی
- دانش بومی

## تعیین مخاطب، هدف، و محمل مناسب برای نشر

- مخاطب: آموزش، پژوهش، اجرایی
- هدف: انتشار، اعتبار، صید شغل، ایجاد تغییر...
- محمل: مجله، گزارش، پوستر، وب سایت، بلاگ، دوره آموزشی...

## ارائه در محمل مناسب

- یادگیری مبانی و مهارتها
- تولید محصول در فرمت موردنظر
- ارائه، اصلاح، - ارائه

## تجاری سازی دستاوردها

- هدف گیری مخاطب
- امکان سنجی راه های درآمدزایی، برنامه ریزی، اقدام، خودارزیابی

## ارزیابی آزموده شده ها

- تولید اولین مدل بافتی سواد اطلاعاتی (ارائه روش جدید، مفهوم نو، راهکار کاربردی برای آموزش و پژوهش سواد اطلاعاتی در محیط های الکترونیکی، و در رشته GIS)
- دفاع از تز پرسش درباره کاربردهای عملی دستاوردها
- انتشار مقاله
- ارائه یافته ها در کنفرانس های موضوعی GIS و غیرموضوعی LIS چالش برقراری ارتباط ایده! درک نبودن ایده، غیرملموس بودن کاربردها، نیاز به متخصص موضوعی حوزه GIS
- سخنرانی درباره پژوهش بافتی سواد اطلاعاتی در ایران ۱۳۹۰
- ساده سازی روش و راه های رفته در قالب مدلی سه سازهای و آموزش به بیش از ۳۰۰ دانشجو و استاد در مالزی
- کوچینگ پژوهش در انگلستان، مالزی و ایران
- ثبت و انتشار آموخته ها
- تجربه پژوهش شما چگونه بوده است؟
  - چگونه بخش بیان مسئله خود را طراحی و نگارش می کنید؟
  - در بخش پیشینه پژوهش چه چیزی ارائه می دهید؟
  - چگونه داده مورد نیاز خود را مشخص و منبع گردآوری آن را مشخص می کنید؟
  - چگونه داده مورد نیاز خود را گردآوری و تحلیل می کنید؟
  - چگونه یافته ها و دستاوردهای خود را ارائه می دهید؟
  - تا به حال در کجاها عملاً دستاوردهای پژوهش شما استفاده شده اند؟ و تاثیر آنها چگونه بوده است؟

### ج. ارزشیابی نشست از دیدگاه شرکت کنندگان

در این سخنرانی تعداد ۲۴ نفر به صورت حضوری شرکت داشته‌اند. پس از اعلام فراخوان سخنرانی ۵۱ نفر به صورت الکترونیکی، برای شرکت در سخنرانی، کاربرگ نام‌نویسی را تکمیل و ارسال کردند که ۲۱ نفر از آنها در ارزیابی سخنرانی شرکت کردند. ۱۶ نفر از شرکت کنندگان زن و ۸ نفر مرد بودند. جدول ۱ سطح تحصیلات شرکت کنندگان را نشان می‌دهد.

جدول ۱. سطح تحصیلات شرکت کنندگان

| سطح تحصیلات   | فراوانی | درصد |
|---------------|---------|------|
| دکتری         | ۶       | ٪۲۸  |
| کارشناسی ارشد | ۱۰      | ٪۴۷  |
| کارشناسی      | ۳       | ٪۱۵  |
| کاردانی       | ۲       | ٪۱۰  |
| مجموع         | ۲۱      | ٪۱۰۰ |

نتایج تحلیل پرسشنامه‌های تکمیل شده در جدولهای زیر ارائه می‌شود:

### ۱. ارزیابی محتوا

جدول ۲. ارزیابی محتوای نشست

| محتوا                       | بسیار بد |      | بد    |       | متوسط |        | خوب   |        | بسیار خوب |        | مجموع |      |
|-----------------------------|----------|------|-------|-------|-------|--------|-------|--------|-----------|--------|-------|------|
|                             | تعداد    | درصد | تعداد | درصد  | تعداد | درصد   | تعداد | درصد   | تعداد     | درصد   | تعداد | درصد |
| روشنی هدف ارائه شده         | ۰        | ٪۰   | ۱     | ٪۵    | ۱     | ٪۵     | ۸     | ٪۲۹    | ۷         | ٪۶۲    | ۱۶    | ٪۱۰۰ |
| تناسب محتوا با انتظار شما   | ۰        | ٪۰   | ۰     | ٪۰    | ۴     | ٪۱۹    | ۵     | ٪۲۴    | ۷         | ٪۵۷    | ۱۶    | ٪۱۰۰ |
| تناسب محتوا با نیازهای شما  | ۰        | ٪۰   | ۱     | ٪۶٫۲۵ | ۱     | ٪۶٫۲۵  | ۵     | ٪۳۱٫۲۵ | ۹         | ٪۵۶٫۲۵ | ۱۶    | ٪۱۰۰ |
| روزآمدی محتوا               | ۰        | ٪۰   | ۰     | ٪۰    | ۱     | ٪۵     | ۷     | ٪۳۳    | ۱۳        | ٪۶۲    | ۱۶    | ٪۱۰۰ |
| قابلیت در افزایش دانش تخصصی | ۰        | ٪۰   | ۰     | ٪۰    | ۴     | ٪۲۵    | ۴     | ٪۲۵    | ۸         | ٪۵۰    | ۱۶    | ٪۱۰۰ |
| جذابیت موضوع ارائه شده      | ۰        | ٪۰   | ۰     | ٪۰    | ۳     | ٪۱۸٫۷۵ | ۲     | ٪۱۲٫۵  | ۱۱        | ٪۶۸٫۷۵ | ۱۶    | ٪۱۰۰ |

## ۲. سخنران

جدول ۳. ارزشیابی سخنران نشست

| سخنران                                   |  | بسیار بد |       | بد   |       | متوسط |       | خوب   |       | بسیار خوب |       | مجموع |       |
|------------------------------------------|--|----------|-------|------|-------|-------|-------|-------|-------|-----------|-------|-------|-------|
|                                          |  | درصد     | تعداد | درصد | تعداد | درصد  | تعداد | درصد  | تعداد | درصد      | تعداد | درصد  | تعداد |
| تسلط بر موضوع (توان علمی)                |  | ۰        | ۰     | ۰    | ۰     | ۰     | ۰     | ۳۱,۲۵ | ۵     | ۶۸,۷۵     | ۱۱    | ۱۰۰   | ۱۶    |
| توانایی انتقال مطالب (قدرت بیان)         |  | ۰        | ۰     | ۰    | ۰     | ۱۸,۷۵ | ۳     | ۱۸,۷۵ | ۳     | ۶۲,۵      | ۱۰    | ۱۰۰   | ۱۶    |
| پیوستگی در ارائه مطلب                    |  | ۰        | ۰     | ۰    | ۰     | ۲۵    | ۴     | ۲۵    | ۴     | ۵۰        | ۸     | ۱۰۰   | ۱۶    |
| ایجاد انگیزه و علاقه در شرکت کنندگان     |  | ۰        | ۰     | ۰    | ۰     | ۱۲,۵  | ۲     | ۳۱,۲۵ | ۵     | ۵۶,۲۵     | ۹     | ۱۰۰   | ۱۶    |
| اشتیاق نسبت به یادگیری شرکت کنندگان      |  | ۰        | ۰     | ۰    | ۰     | ۶,۲۵  | ۱     | ۲۵    | ۴     | ۶۸,۷۵     | ۱۱    | ۱۰۰   | ۱۶    |
| گشاده رویی و احترام نسبت به شرکت کنندگان |  | ۰        | ۰     | ۰    | ۰     | ۰     | ۰     | ۶,۲۵  | ۱     | ۹۳,۷۵     | ۱۵    | ۱۰۰   | ۱۶    |
| پاسخ به پرسش های شرکت کنندگان            |  | ۰        | ۰     | ۶,۲۵ | ۱     | ۰     | ۰     | ۱۸,۷۵ | ۳     | ۷۵        | ۱۲    | ۱۰۰   | ۱۶    |
| حضور به موقع                             |  | ۰        | ۰     | ۰    | ۰     | ۰     | ۰     | ۰     | ۰     | ۱۰۰       | ۱۶    | ۱۰۰   | ۱۶    |
| مدیریت زمان                              |  | ۰        | ۰     | ۲۵   | ۴     | ۱۲,۵  | ۲     | ۱۸,۷۵ | ۳     | ۴۳,۷۵     | ۷     | ۱۰۰   | ۱۶    |

## ۳. شرایط و تسهیلات

جدول ۴. ارزیابی شرایط و تسهیلات نشست

| شرایط و تسهیلات                 |  | بسیار بد |       | بد   |       | متوسط |       | خوب   |       | بسیار خوب |       | مجموع |       |
|---------------------------------|--|----------|-------|------|-------|-------|-------|-------|-------|-----------|-------|-------|-------|
|                                 |  | درصد     | تعداد | درصد | تعداد | درصد  | تعداد | درصد  | تعداد | درصد      | تعداد | درصد  | تعداد |
| زمان برگزاری                    |  | ۰        | ۰     | ۰    | ۰     | ۰     | ۰     | ۴۳,۷۵ | ۷     | ۵۶,۲۵     | ۹     | ۱۰۰   | ۱۶    |
| مکان برگزاری                    |  | ۰        | ۰     | ۰    | ۰     | ۱۲,۵  | ۲     | ۱۸,۷۵ | ۳     | ۶۸,۷۵     | ۱۱    | ۱۰۰   | ۱۶    |
| امکانات تالار (دیداری، پذیرایی) |  | ۰        | ۰     | ۶,۲۵ | ۱     | ۱۸,۷۵ | ۳     | ۳۱,۲۵ | ۵     | ۴۳,۷۵     | ۷     | ۱۰۰   | ۱۶    |
| پذیرایی                         |  | ۰        | ۰     | ۰    | ۰     | ۱۲,۵  | ۲     | ۲۵    | ۴     | ۶۲,۵      | ۱۰    | ۱۰۰   | ۱۶    |

#### ۴. امور اجرایی

جدول ۵. ارزیابی امور اجرایی نشست

| امور اداری |      | بسیار بد |      | بد    |      | متوسط |       | خوب   |        | بسیار خوب |       | مجموع |      |
|------------|------|----------|------|-------|------|-------|-------|-------|--------|-----------|-------|-------|------|
| تعداد      | درصد | تعداد    | درصد | تعداد | درصد | تعداد | درصد  | تعداد | درصد   | تعداد     | درصد  | تعداد | درصد |
| ۰          | ٪۰   | ۱        | ٪۰   | ۱     | ٪۰   | ۲     | ٪۱۲,۵ | ۳     | ٪۱۸,۷۵ | ۱۰        | ٪۶۲,۵ | ۱۶    | ٪۱۰۰ |
| ۱          | ٪۵   | ۰        | ٪۰   | ۰     | ٪۰   | ۱     | ٪۵    | ۵     | ٪۲۴    | ۱۴        | ٪۶۷   | ۱۶    | ٪۱۰۰ |
| ۰          | ٪۰   | ۰        | ٪۰   | ۰     | ٪۰   | ۰     | ٪۰    | ۰     | ٪۰     | ۱۶        | ٪۱۰۰  | ۱۶    | ٪۱۰۰ |

#### ۵. نحوه اطلاع رسانی

جدول ۶. نحوه اطلاع رسانی

| نحوه آگاهی |      | فراوانی |      |
|------------|------|---------|------|
| تعداد      | درصد | تعداد   | درصد |
| ۸          | ٪۵۰  | ۸       | ٪۵۰  |
| ۴          | ٪۲۵  | ۴       | ٪۲۵  |
| ۰          | ٪۰   | ۰       | ٪۰   |
| ۴          | ٪۲۵  | ۴       | ٪۲۵  |
| ۱۶         | ٪۱۰۰ | ۱۶      | ٪۱۰۰ |

#### ۶. پیشنهاد موضوع از سوی پاسخ دهندگان: پاسخ دهندگان موضوع هایی را برای نشست های بعدی پیشنهاد کردند که در

جدول ۷ ارائه شده اند:

جدول ۷. پیشنهاد موضوع برای نشست های بعد

| ردیف | موضوع نشست                                                    |
|------|---------------------------------------------------------------|
| ۱    | موضوعات در همین مبحث در زمینه انجام پژوهش بسیار ضروری است     |
| ۲    | ادامه این بحث به صورت تخصصی تر در زمینه پژوهش و روش مندی آن   |
| ۳    | بازیابی مطالعات سازمانی و کشوری                               |
| ۴    | سیستم های مطالعاتی سازمانی                                    |
| ۵    | نقش فناوری اطلاعات و تاثیر آن بر روی روابط خانوادگی و سازمانی |

#### ۷. پیشنهاد و انتقاد: جدول ۸ پیشنهاد های پاسخ دهندگان برای بهبود برگزاری نشست های بعدی را شرح می دهد.

جدول ۸. پیشنهاد و انتقاد برای برگزاری نشست های بعدی

| ردیف | پیشنهاد / انتقاد                                     |
|------|------------------------------------------------------|
| ۱    | امکان ارائه و ارسال پاورپوینت (یا رتوس مطالب سخنران) |
| ۲    | اطلاع رسانی بهتر انجام شود، ضعیف بود                 |

|   |                                                                                                                                                            |
|---|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ۳ | عالی بود فقط زمان پرسش و پاسخ نبود                                                                                                                         |
| ۴ | لطفا در مورد مدیریت زمان نشست ها دقت عمل بیشتری به عمل آید به دلیل اینکه مشغله افراد شرکت کننده بسیار زیاد است و لذا برنامه ریزی های دقیق تر ضرورت می یابد |
| ۵ | لازم است سخنران محترم در امر مدیریت زمان کوشا تر باشند، سخنران توضیحات زیادی گفتند که به جای آن می توانستند به اصل مطلب بپردازند.                          |